

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN BAZI SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Süleyman KARATAŞ*
Necla TABAK**

Özet

Çalışmada, Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının atılganlık düzeylerini belirlemek ve bazı değişkenler açısından aralarında anlamlı farklılığın olup olmadığını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışmaya 2009–2010 Eğitim Öğretim yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrenciler dâhil edilmiştir. Araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının atılganlık düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemek için Voltan (1980) tarafından Türkçeye uyarlanan Dinçyürek ve arkadaşları (2010) tarafından yeniden yapılandırılan, orijinal ismi “Rathus Assertiveness Schedule” olan “Rathus Atılganlık Envanteri (RAE)” kullanılmıştır. Bu envanterin tercih sebebi; kısa ve değerlendirilmesinin kolaylığı, farklı kültürlerle daha iyi uyulanabilirliği ve Türkçe'ye uyarlanıp geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının Türkiye'de yapılmış olmasıdır. Envanter ergenlere ve yetişkinlere yönelik olup otuz maddeden oluşmaktadır. Araştırmada, envanter gönüllü okul öncesi öğretmenliği bölümü öğretmen adayları tarafından cevaplandırılmıştır. Nicel araştırmaya uygun olarak veriler toplanmış ve tarama modeli kullanılmıştır. Elde edilen bulgular tartışılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre okul öncesi öğretmen adaylarının atılganlık envanterine verdikleri cevaplar ile cinsiyetleri, yaşları, sınıf düzeyleri, yetiştikleri yer, aile tipleri, babalarının eğitim durumları ve ailelerinin aylık gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu sonuç değerlendirildiğinde, okul öncesi öğretmen adaylarının gerek öğretmenlik mesleğini etkili yürütebilmeleri gerekse kişisel gelişimleri açısından atılganlıklarının desteklenmesinde bu değişkenlerin önemli olacağı belirtilmektedir.

Anahtar kelimeler: Atılganlık, Okul Öncesi Öğretmenliği, Öğretmen Adayı.

An Investigation of Assertiveness Levels of Pre-service Preschool Teachers In Point of Some Socio-demographic Characteristics

Abstract

In this study, it was aimed to determine the assertiveness levels of students studying at Early Childhood Education Department and to investigate whether there were significant differences among the findings according to some variables.

---

* Öğr. Grv.Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

** Okutman., Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

Students of Afyon Kocatepe University Early Childhood Education Department during 2009-2010 academic year were included in the study. In order to find out the pre-service preschool teachers' assertiveness levels, "Rathus Assertiveness Schedule (RAS)" which was adapted to Turkish by Voltan (1980) and then restructured by Dinçyurek et al. (2010) was administered to the participants. The main reasons for selecting this schedule was that it was short and easy to evaluate while it was also adaptive to different cultures and the fact that its reliability and validity studies were conducted in Turkey after its adaptation. The schedule consisted of thirty items all of which were intended for adults. During the administration of the schedule, pre-service preschool teachers who volunteered to participate responded to the schedule. Data were collected in a manner complying with the quantitative research method and survey design was utilized. The findings were then discussed and interpreted. According to the findings, significant differences were present between the scores and some variables which are as follows: gender, age, year of study, hometown, family type, educational level of father and economic status of the family. According to such a conclusion, the above mentioned variables should be born in mind when fostering the assertiveness of pre-service preschool teachers to help them in terms of effective teaching and personal development.

Keywords: Assertiveness, Early Childhood Education, Pre-service Teacher.

Giriş

Günümüzde bilim ve teknoloji alanlarında yaşanan gelişmeler, farklı alanların birbiriyle etkileşiminin önemini ortaya koymaktadır. Bu gelişmeler yetişmiş kaliteli insan gücüne ihtiyacı beraberinde getirmiştir. Bu noktada eğitim; kaliteli insan gücünü sağlayan en etkili araçtır. Eğitimin işlevselliğini sağlayan ve verimliliğini artıran ise gelişen nesillerin öğrenmesine rehberlik eden öğretmenler ve öğretmenlik mesleğidir.

Meslek, bireylerin toplumdaki en önemli statü ve kimlik kaynaklarından biridir. Bu yüzden bireyin mesleği ile kimliği arasında uyum beklenmektedir. Bireyin tercih ettiği meslek ile bireysel özellikleri arasında uyum olmazsa iş hayatında olumsuzluklar yaşaması olasıdır (Rubinton 1980:581-588).

Öğretmenlik mesleğinin etkili bir şekilde yürütülmesi için bireyin öğretmenlik mesleğinin çeşitli vasıflarına sahip olması gerekmektedir. Bunlar; empatik iletişim becerisi, sosyallik, yaratıcılık, gözlem becerisi, esneklik, adaletli davranma vb.' dir. Öğretmen, sınıf içinde ve sınıf dışında çeşitli rollere sahiptir. Sınıf dışında; iyi bir meslektaş, amir-memur, alanında uzman, çevresine model olacak vatandaş, sınıf içinde; etkili bir model, bilgi kaynağı, rehber, danışman, gerektiğinde anne baba ve etkili bir lider olması gerekmektedir (Çeliköz 2003:348-352). Bir öğretmenin sayılan vasıflarda etkin olmasında atılganlık özelliği önemli bir faktördür.

Atılganlık karmaşık bir yapıdan oluşmaktadır. Bu yapıyı oluşturan bölümleri açıklamaya ve bileşenleri arasındaki ilişkiyi kurmaya çalışarak

atılmanlığı tanımlamak daha uygundur. Bu yüzden atılmanlık; bireyin olumlu ve olumsuz duygu, düşünce ve arzularını başkalarının haklarını göz ardı etmeden ve bu konuda kaygı ve suçluluk duymadan ifade edebilme becerisidir (Uğur, 1996: 71).

Atılmanlık, 'güvengenlik', 'kendini etkili olarak ortaya koyma', 'etkili davranma', 'güvenli davranış', 'güvenli girişken' şeklinde ifade edilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 1986: 324; Cüceloğlu, 1993: 558; Uşaklı 2006: 270). Atılmanlık, başkalarını küçük görmeden, onların haklarını yadsımadan bireylerin kendi haklarını koruyabilmeleri için geliştirilen bir tür kişiler arası ilişkiler biçimidir (Alberti ve Emmons, 1976: 299). Voltan'a göre atılmanlık, bireylerin kendilerini oldukları gibi anlatabilme, olumlu ve olumsuz duygularını ifade etme, kendilerine doğru gelmeyen isteklere karşı direnebilme ve karşısındakinden bir istekte bulunabilme becerisidir (Voltan, 198: 72-75).

Atılmanlıktaki temel anlayış, bireylerin kendi istediklerini istedikleri gibi yapmaları değil; eşitliği ve adaleti gözetmeye çalışmalarıdır. Bu yaklaşımdaki bireyler, insanlar arasında güven, sıcaklık, yakınlık ve sevgi gibi bağların oluşmasına ve bireylerin kendilerini anlatmalarına fırsat tanımaktadır (Örgün, 2000: 140).

Atılman davranış biçimi insan ilişkilerinde eşitliği gözetmekte ve gereksiz kaygılardan arınmış bir şekilde bireyin çıkarları doğrultusunda hareket edebilmesine, kendisini savunabilmesine, duygularını dürüstçe ve rahatlıkla ifade edebilmesine ve başkalarının haklarını çiğnemenen kendi haklarını kullanabilmesine, yaşamındaki seçimlerini baskı altına girmeden özgür irade ile yapmalarına fırsat tanımaktadır (Alberti ve Emnos, 2002: 26-30).

Bu noktalar çerçevesinde bireyin yaşamının önemli bir alanını kapsayan meslek seçimi konusunda, bireyin uygun tercihler yapmasında ve seçtiği mesleğe uyum göstermesinde, atılmanlığın öğretilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Çünkü meslek, sadece ekonomik ihtiyaçların karşılanması için değil, aynı zamanda psiko-sosyal gelişim ve mesleki doyum sağlamak için de sürdürülen bir uğraştır (Can, 2005: 308). Öğretmenlik mesleği ise bireyin bir çok vasfı taşımasını gerektiren bir kulvar olup öğretmen adaylarının bu vasıflara dayanarak atılmanlık özelliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Literatürde öğretmen adayları ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Araştırma bulgularında adaylara ait birçok değişkenin öğretmenlik mesleğini seçmede ve yürütmekte etkili olduğu görülmüştür. Bu değişkenler; öğretmen adayının cinsiyeti, yaşı, bölümü, öğrencinin gelir durumu, aile tipi, kardeş sayısı, yaşadığı yer, anne babanın eğitim durumu, akademik başarısı vb olarak belirtilebilir. Pehlivan Baykara (2008: 151-168) araştırmasında öğretmenlik mesleğini seçmede cinsiyet açısından bakıldığında, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının % 80'ini kız adaylar oluşturduğunu saptamıştır.

Bu durumun sınıflara göre dağılımda da benzer sonuçlar verdiğini belirterek, öğretmenlik mesleğinin bayan mesleği gibi görüldüğü ve tercihlerin de buna göre yapıldığı genel yargısını destekleyici sonuçlara ulaşıldığını vurgulamıştır. Strong (1943) da, küçük yaşlardan itibaren kültürlerin bazı meslekleri birinci derecede kadınlara bazılarını ise erkeklere özgü saydığını belirtmektedir (akt. Pehlivan Baykara 2008:151-168). Pehlivan Baykara (2008) aynı araştırmasında okur-yazarlar ile düzeyleri yükselen diğer eğitim durumları karşılaştırıldığında, babaların okul yaşantılarının olması, adayların öğretmenliğe yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğinin düşünülebileceğini belirtmiştir. Akkaya (2009: 35-42) araştırmasında öğretmenlik mesleğini seçmede hem meslekî tutum hem de not ortalamasında kız öğrenciler lehine anlamlı fark olduğunu göstermiştir. Ayrıca öğrencilerin mezun oldukları okul türüne göre tutum ve başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğu, öğrencilerin anne-babalarının eğitim düzeyinin tutum ve başarıyı etkilemediği, öğrencilerin doğdukları /yaşadıkları yere göre mesleki tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı ancak başarılarında anlamlı fark olduğu görülmüştür. Bu çalışmada çıkan sonuçlarla öğrencilere ait değişkenlerin atılganlık düzeylerini ne kadar etkilediğini göstermek hedeflenmiştir. Bu sebeple Okul Öncesi Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin kişilik özelliklerinden ve iletişim becerilerinden atılganlık üzerinde durulmuş, söz konusu değişkenlerin atılganlık becerisi üzerindeki etkililiği incelenmiştir.

Araştırmanın Problemi

Okul öncesi öğretmen adaylarının bazı sosyodemografik özellikleri açısından atılganlık düzeyleri nelerdir?

Alt Problemler

- 1-Okul öncesi öğretmen adaylarının yaşları ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 2- Okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 3- Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 4- Okul öncesi öğretmen adaylarının genel not ortalamaları ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 5- Okul öncesi öğretmen adaylarının yetiştikleri yer ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 6- Okul öncesi öğretmen adaylarının aile tipleri ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- 7- Okul öncesi öğretmen adaylarının kardeş sayıları ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

8- Okul öncesi öğretmen adaylarının anne ve babalarının eğitim durumları ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

9- Okul öncesi öğretmen adaylarının ailelerinin aylık ortalama gelirleri ile atılganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Yöntem

Bu araştırmanın amacı okul öncesi öğretmen adaylarının atılganlıklarının bazı değişkenlere göre incelenmesidir. Öğretmen adaylarının atılganlıklarına yönelik olan bu araştırmada, genel tarama modeli benimsenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim öğretim yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde öğrenim görmekte olan 300 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklemi ise 300 kişiye dağıtılan ölçekten 257 si geri dönen Okul Öncesi Öğretmenliği bölümü 257 1., 2., 3. ve 4. Sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini kendisini örnekleyen evren oluşturmaktadır.

Ölçek Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde öğrenim görmekte olan ve ölçme aracının dağıtımı sırasında sınıflarında bulunan ve araştırmaya katılmak için istekli olan öğrencilere 2009-2010 bahar eğitim öğretim döneminde Şubat ayının başında uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Rathus Atılganlık Ölçeği” kullanılmıştır. Literatür araştırması sonucunda Rathus Atılganlık Ölçeği'nin, araştırmanın hedefine uygun olduğu görüşüne varılmıştır. Bu kapsamda bazı değişkenler belirlenerek öğretmen adaylarına uygulanması için kişisel bilgi formu oluşturulmuştur.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaş, cinsiyet, okul, sınıf, not ortalaması, anne ve babanın eğitim durumu, aile geliri gibi sorular sorulmuş ve bu soruları cevaplamaları istenmiştir. Veri toplama aracının ikinci bölümünde 30 maddeden oluşan Rathus Atılganlık Ölçeği kullanılmıştır.

Rathus Atılganlık Ölçeği

Atılganlık ölçeği Voltan (1980) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 30 maddeden oluşup ergen ve yetişkinlere yöneliktir. Ölçekten toplam puandan +10 puan ve altında alanlar çekingen, +10 puan üstünde alanlar

atılğan kabul edilmektedir. Ölçeğin geçerlik sonucu $r=.70$; güvenilirlik sonucu ise $r=.77$ olarak bulunmuştur. Rathus Atılğanlık Envanterini KKTC’de kullanmadan önce 4 uzmandan (2’si PDR, 2’si ölçme-değerlendirme) fikir alınmış ve gerekli değişiklikler yapılarak ölçek ön deneme için hazırlanmıştır. Ön denemede ölçek başka bir grupta 120 öğrenciye uygulanmış ve geçerlilik katsayısı $r=.75$, güvenilirlik katsayısı ise $r=.82$ olarak bulunmuştur. Acar (2003) ölçeğin puanlandırılmasını şöyle belirtmiştir: -90 ile +90 arasında puanlar alınmaktadır. Çekingenliğe doğru uzanan uç -90’a, atılğanlığa uzanan uç +90’a ulaşmaktadır. Tatakter (2003) tezinde, +10 puan üzerindeki sonuçların atılğanlığı belirttiğini kabul etmiştir. Bu araştırmada da aynı değer kabul edilmiştir.

Veri Analizi

Verilerin analizinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Bu süreçte elde edilen veriler değişkenler baz alınarak incelenmiştir. Yüzdellik-frekans bulma, bağımsız gruplar t-testi, ANOVA ve çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır.

Bulgular

Okul öncesi öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının atılğanlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelendiği araştırmada elde edilen bulgulardan, otuz maddelik ölçekte sadece aralarında anlamlı farklılık görülen bulgular ele alınmıştır.

Tablo 1: Cinsiyete Göre T TESTİ Sonuçları

Soru No	Cinsiyet	N	X	SS	Sd	t	p
S.5	Kız	226	4,2212	1,70090	255	,466	,005
	Erkek	31	4,0645	2,11243			
S.10	Kız	226	2,6858	1,27313	255	1,672	,029
	Erkek	31	2,2903	,90161			
S.15	Kız	226	3,6681	1,46986	255	,523	,002
	Erkek	31	3,5161	1,84157			
S.19	Kız	226	2,1770	1,05603	255	-2,836	,014
	Erkek	31	2,7742	1,38347			

Tablo 1’ de okul öncesi öğretmen adaylarının cinsiyete göre aralarında anlamlı fark tespit edilen ölçek sorularından, 5, 10, 15 ve 19. sorulara ait bulgular sırasıyla vurgulanmıştır.

Rathus Atılmalık Envanterinde bulunan “İstemediğim bir malı almam için ısrar edilirse “hayır” demekte zorluk çekerim” sorusu (S.5) cinsiyete göre, 005 düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerle ($x=4,22$) erkek öğrenciler ($x=4,06$) arasında ortalama açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu bulgulara göre kız öğretmen adaylarının bir malı almada ısrar edildiğinde erkek öğretmen adaylarına göre hayır demekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

“Yeni tanıştığım insanlarla ya da yabancılarla rahatlıkla konuşurum” sorusu (S.10) cinsiyete göre, 029 düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerle ($x=2,68$) erkek öğrenciler ($x=2,29$) arasında ortalama açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu sonuca göre kız öğretmen adaylarının yeni tanıştığı insanlarla iletişim kurmada erkek öğretmen adaylara göre daha rahat olduğu ve konuşmaya açık olduğu söylenebilir.

“Beni rahatsız eden saygıdeğer bir yakınım, rahatsızlığımı ifade etmek yerine duygularımı ondan saklamayı yeğlerim” sorusu (S.15) cinsiyete göre 002 düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerle ($x=3,66$) erkek öğrenciler ($x=3,51$) arasında ortalama açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu sonuca göre kız ve erkek öğretmen adaylarının saygıdeğer bir yakınlarına kendilerini rahatsız eden bir durum karşısında duygularını saklamayı tercih etmeleri ortalama aynı olduğu görülmekle beraber kız öğretmen adaylarının duygularını daha çok sakladıkları söylenebilir.

“Önemli ve değerli bir iş yaptığımda başkalarının bunu öğrenmesinde sakınca görmem” sorusu (S.19) cinsiyete göre 014 düzeyinde anlamlı farklılık göstermiştir. Erkek öğrencilerle ($x=2,17$) kız öğrenciler ($x=2,77$) arasında ortalama açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır Bu konuda erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına göre önemli bir iş yaptıklarında bunu saklamamayı tercih ettikleri söylenebilir. Araştırmanın sonuçları arasında kız öğretmen adaylarının duygularını daha çok sakladıkları görülmüş, fakat kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre kendileri için önemli bir işi başkalarının öğrenmesinde ise daha çok sakınca gördüğü saptanmıştır. Bu durumda, kız öğretmen adayların erkek öğretmen adaylarına göre daha kapalı ve gizliliği önemsedikleri söylenebilir.

Ortaya çıkan cinsiyete göre anlamlı farklılık, Türkiye’de yapılan araştırmaların bazılarında görülmüş (Arı, 1989), bazılarında ise görülmemiştir (İnceoğlu ve Ayatar 1987). Cinsiyetle ilgili bulgulardaki bu farklılığın nedeni atılmalığın sosyokültürel etkenlere bağlı olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Tablo 2: Aile Tipine Göre T TESTİ SONUÇLARI

Soru No	Aile Tipi	N	X	SS	Sd	t	p
S.14	Çekirdek aile	226	4,2212	1,70090	255	,466	,005
	Geniş aile	31	4,0645	2,11243			
S.22	Çekirdek aile	226	2,6858	1,27313	255	1,672	,029
	Geniş aile	31	2,2903	,90161			

Tablo 2’de okul öncesi öğretmen adaylarının aile tipine göre aralarında anlamlı fark tespit edilen ölçek sorularından, 14. ve 22. sorulara ait bulgular sırasıyla vurgulanmıştır.

“Satın aldığım şeyleri geri vermekten sıkılırım” sorusu (S. 14) aile tipine göre 009 düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir. Çekirdek aile tipinde olanlarla ($x=4,22$) geniş aile tipinde olanlar ($x=4,06$) arasında ortalama açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu noktada öğretmen adaylarından çekirdek aileye sahip olanların geniş aileye sahip olanlara göre satın aldığı şeyleri geri vermekte sıkıldıkları söylenebilir. Bu durumda çekirdek aileye sahip olan ailelerin gelir düzeyi, eğitim durumu ve sosyo-kültürel özellikleri açısından bakılırsa toplumsal kurallara daha rahat uydukları düşünülebilir.

“Biri benim hakkımda yanlış ve kötü şeyler söylerse, hemen o kişiyle konuşurum” sorusu (S. 22) aile tipine göre 019 düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir. Çekirdek aile tipinde olanlarla ($x=2,68$) geniş aile tipinde olanlar ($x=2,29$) arasında ortalama açısından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Öğretmen adaylarından çekirdek aileye sahip olanların geniş aileye sahip olanlara göre kendileri hakkında yanlış ve kötü şeyler konuşan olduğunda susmadıklarını, o kişiyle konuştukları söylenebilir. Buna göre çekirdek ailede yetişen bireylerin iletişime açık oldukları, kendileri hakkında söylenen yanlış sözler karşısında susmadıkları, haklarını aradıkları ya da problemi çözüme kavuşturmaya daha atılgan oldukları söylenebilir.

Bingöl ve arkadaşları (2007) matematik bölümü öğretmen adaylarını atılganlık puan ortalamalarını inceledikleri araştırmalarında, şehirde yetişmiş öğrencilerin atılganlık puan ortalamalarının yüksek olduğunu saptamışlardır.

Tablo 3: Yaş Düzeyine Göre ANOVA Sonuçları

Soru No	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
S.8	Gruplar arası	13,501	3	4,500	3,493	,016	1-3
	Gruplar içi	327,278	254	1,288			
	Toplam	340,779	257				

Tablo 3' te okul öncesi öğretmen adaylarının yaş düzeyine göre aralarında anlamlı fark tespit edilen ölçek sorularından 8. soruya ait bulgular vurgulanmıştır.

Anova tablosundan yaş düzeylerinin atılganlık envanterinden alınan puanlara etki ettiği görülmüştür. Dolayısıyla, okul öncesi bölümü öğretmen adaylarının yaş düzeylerine göre “senin durumundaki herkes gibi ben de yükselmek için çabalarım” sorusu (S. 8) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. 16- 19 yaş aralığındaki öğretmen adayları ile 22-23 yaş aralığındaki öğretmen adayları arasında 16-19 yaş aralığında olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür.

Tablo 4: Sınıf Düzeylerine Göre ANOVA Sonuçları

Soru No	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
S.8	Gruplar arası	20,466	3	6,822	5,410	,001	1-3, 2-4
	Gruplar içi	320,313	254	1,261			
	Toplam	340,779	257				
S.21	Gruplar arası	7,136	3	2,379	3,022	,030	2-4
	Gruplar içi	199,934	254	,787			
	Toplam	207,070	257				
S.28	Gruplar arası	15,111	3	5,037	3,306	,021	1-4, 2,4
	Gruplar içi	386,967	254	1,523			
	Toplam	402,078	257				

Tablo 4'te okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre aralarında anlamlı fark tespit edilen ölçek sorularından, 8.,21. ve 28. sorulara ait bulgular sırasıyla vurgulanmıştır.

Anova tablosundan sınıf düzeylerinin atılganlık envanterinden alınan puanlara etki ettiği görülmüştür. Okul öncesi bölümü öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre “senin durumundaki herkes gibi ben de yükselmek için çabalarım” sorusu (S.8) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. 1. sınıftaki öğretmen adayları ile 3.sınıftaki öğretmen adayları arasında 1.sınıfta olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. 2. sınıftaki öğretmen adayları ile 4. sınıftaki öğretmen adayları arasında 2.sınıfta olanların lehine, 1. sınıftaki öğretmen adayları ile 4. sınıftaki öğretmen adayları arasında 1. sınıfta olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Bu sonuçlara göre öğretmen adaylarından alt sınıf ve yaşta olanların yükselmek için daha çok çabalamak istedikleri söylenebilir.

Okul öncesi bölümü öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre “duygularımı ifade ederken açık ve samimiyimdir” sorusu (S.21) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. 2. sınıftaki öğretmen adayları ile 4.sınıftaki öğretmen adayları arasında 2.sınıfta olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Bu noktada alt sınıflardaki öğretmen adaylarının daha çok duygularını açık ve samimi bir şekilde ifade ettikleri söylenebilir.

Okul öncesi bölümü öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre “Kuyrukta öne geçen birine yaptığının yanlış olduğunu söylerim” sorusu (S.28) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. 1. sınıftaki öğretmen adayları ile 4.sınıftaki öğretmen adayları arasında 1.sınıfta olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. 2. sınıftaki öğretmen adayları ile 4. sınıftaki öğretmen adayları arasında 2. sınıfta olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Bu durumda sınıf düzeyi arttıkça kuyrukta öne geçen birine yanlış olduğunu söyleyenlerin daha az olduğu söylenebilir.

Tablo 5: Yetiştikleri Yerlere Göre ANOVA Sonuçları

Soru No	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
S.6	Gruplar arası	9,831	2	4,915	4,263	,015	1-2
	Gruplar içi	294,049	255	1,153			1-3
	Toplam	303,880	257				3-2
S.9	Gruplar arası	15,272	2	7,636	4,352	,014	1-2
	Gruplar içi	447,472	255	1,755			
	Toplam	462,744	257				

Tablo 5’te okul öncesi öğretmen adaylarının yetiştikleri yerlere göre aralarında anlamlı fark tespit edilen ölçek sorularından, 6. ve 9. sorulara ait bulgular sırasıyla vurgulanmıştır.

Anova tablosunda yetiştiği yerlerin atılganlık envanterinden alınan puanlara etki ettiği görülmüştür. Okul öncesi bölümü öğretmen adaylarının yetiştikleri yerlere göre “Benden bir şey yapmam istendiğinde nedenini öğrenmekte ısrar ederim” sorusu (S.6) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Öğretmen adaylarından şehirde yetişenler ile kasabada yetişenler arasında şehirde yetişenlerin lehine, şehirde yetişenler ile köyde yetişenler arasında şehirde yetişenlerin lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Bu durumda şehirde yetişenlerin olaylar karşısında daha sorgulayıcı, ısrarcı ve atılgan olduğu söylenebilir. Ayrıca bulgulara göre köyde yetişenler ile kasabada yetişenler arasında köyde yetişenlerin lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Bu noktada kasabada yetişenlerin kendisinden bir şey yapılması istendiğinde daha az sorgulayıcı ve atılgan olduğu söylenebilir.

Alberti ve Emmons (2002) sosyal çevrenin özelliklerinin atılganlık davranışı üzerinde etkisi olduğunu ve küçük bölgelerde sosyal baskının daha fazla olduğunu belirtmiştir. Köy ve kasabada birey, kendisine yüklenen rol ve toplum beklentileri doğrultusunda çekingen bir tutum sergileyebilmektedir (Yörükoğlu1998). Kültürel farklılıkların bu sonuçlara sebep olmuş olabileceği söylenebilir.

Okul öncesi bölümü öğretmen adaylarının yetiştikleri yere göre “Doğrusunu isterseniz insanlar beni kullanır” sorusu (S.9) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Şehirde yetişenler ile kasabada yetişenler arasında şehirde yetişenlerin lehine anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu sonuca göre şehirde yetişenlerin kendilerine daha az güvendikleri, şehir yaşamında kendilerini daha az güvende hissettikleri söylenebilir.

Bingöl ve arkadaşları (2007) şehir de yaşayan bireylerin hayatta daha çok rol üstlenmek durumunda kaldığını ve üzerlerine daha fazla sorumluluk aldığı ifade etmektedir. Bu durumun bireylerin özgüven sahibi olmalarında önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Fakat şehir yaşamının gerek ekonomik bakımından gerek refah ve güvenlik bakımından zorlaşmasının bireylerin kendilerini daha az güvende hissetmesine sebep olduğu düşünülebilir.

Tablo 6: Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Soru No	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
	Gruplar arası	19,780	5	3,956	2,251	,050	1-6, 2-6,
S.9	Gruplar içi	442,965	252	1,758			3-6,4-6,
	Toplam	462,744	257				5-6

Tablo 6’ da okul öncesi öğretmen adaylarının baba eğitim durumuna göre aralarında anlamlı fark tespit edilen ölçek sorularından 9. sorulara ait bulgular vurgulanmıştır.

Anova tablosunda okul öncesi öğretmen adaylarının annelerin eğitim durumu atılganlık envanterinden alınan puanlara etki ettiği görülmemiştir. Fakat babaların eğitim durumu atılganlık envanterinden alınan puanlara etki etmiştir. Okul öncesi bölümü öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumuna göre “Doğrusunu isterseniz insanlar beni kullanır” sorusu (S.9) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Babaları ilköğretim, ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans mezunu olma durumlarına göre, babalarının eğitim düzeyi düşüktüğü çocuklarını yetiştirme tutumlarına bağlı olarak çocuklarının daha az kendine güvenen bireyler olabileceği, kendilerinin kullanıldıkları düşünölebilecekleri söylenebilir.

Tablo 7: Ailelerin Aylık Gelir Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Soru numarası	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
S.8	Gruplar arası	18,114	4	4,529	3,5 51	,008	1-5 2-5
	Gruplar içi	322,665	253	1,275			3-5
	Toplam	340,779	257				4-5
S.11	Gruplar arası	27,111	4	6,778	3,1 41	,015	3-5
	Gruplar içi	545,851	253	2,158			
	Toplam	572,961	257				
S.17	Gruplar arası	24,586	4	6,147	3,3 24	,011	4-5
	Gruplar içi	467,817	253	1,849			
	Toplam	492,403	257				

Tablo 7’de okul öncesi öğretmen adaylarının ailelerin aylık gelirine göre aralarında anlamlı fark tespit edilen ölçek sorularından, 8., 11. ve 17. sorulara ait bulgular sırasıyla vurgulanmıştır.

Anova tablosunda okul öncesi öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelirlerinin atılganlık envanterinden alınan puanlara etki ettiği görölmüştür. Okul öncesi bölümü öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelirlerine göre “Senin durumundaki herkes gibi ben de yükselmek için çabalarım.” Sorusu (S.8) arasında anlamlı farklılık görölmüştür. Öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelirleri düşük olanların aylık geliri yüksek olanlara göre yükselmek için çabalama konusunda daha atılgan olduğu söylenebilir.

Uğurluoğlu (1996), Akıncı (1999) Gökalan (2000) 'ın yaptıkları araştırmalarında öğrencilerin bazı sosyo-ekonomik özelliklerinin atılganlık düzeylerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7'e göre okul öncesi öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelirlerine göre "Karşıt cinsten çekici birine ne söyleyeceğimi çoğu kez bilmem" sorusu (S.11) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Ailelerinin geliri 1001 ile 2000 tl ile 3001 ile üstü olanlar arasında 1001 ile 2001 tl gelire sahip olanların lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Aylık geliri ortalama düzeyde olan ailesi olan öğretmen adaylarının sosyo-kültürel durumuna göre karşı cinsen biriyle iletişim kurmada aylık geliri yüksek olanlara göre daha az atılgan olduğu söylenebilir.

Yörükoğlu (1998), aile geliri yükseldikçe öğrencinin sosyal ilişkilerinin arttığını, bu durumun da atılganlık düzeyini etkilediğini belirtmiştir.

Tablo 7'e göre okul öncesi öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelirlerine göre "Bir tartışma sırasında kızdığım, hırslandığım belli olacak diye korkarım" sorusu (S.17) arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Okul öncesi öğretmen adaylarından ailesinin aylık geliri orta düzeyde olanların yüksek olanlara göre kızdığı ve hırslandığı zaman duygularını ifade etmede daha kapalı olduğu ve atılgan olmadığı söylenebilir.

Tekin ve Kapancı (2010) orta ve ortanın üstü gelir grubu ailelerden gelen öğrencilerin alt gelir grubu ailelerden gelen öğrencilerden daha atılgan oldukları saptamıştır. Alberti ve Emmons (2002) ekonomik yeterliliklerin artmasının atılganlık davranışını arttırdığını belirtmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu bulguların doğrultusunda okul öncesi öğretmen adaylarının atılganlıklarını, akademik ortalamaları, kardeş sayıları, annelerinin eğitim durumu değişkeninin etkilemediği ortaya çıkmıştır. Okul öncesi öğretmen adaylarının Rathus atılganlık envanterinde "İstemediğim bir malı almam için ısrar edilirse "hayır" demekte zorluk çekerim", "Yeni tanıştığım insanlarla ya da yabancılarla rahatlıkla konuşurum", sorusuna verdikleri cevaplarda kızlar erkeklerden daha yüksek puan almıştır. "Beni rahatsız eden saygıdeğer bir yakınım, rahatsızlığımı ifade etmek yerine duygularımı ondan saklamayı yeğlerim" sorusuna ise kızlar ve erkekler verdikleri cevaplarda ortalama aynı puan almakla beraber kızlar duygularını daha çok sakladıkları görülmüştür. "Önemli ve değerli bir iş yaptığımda başkalarının bunu öğrenmesinde sakınca görmem" sorusuna ise erkeklerin verdikleri cevaplara göre daha yüksek puan almıştır. Bu durum kızların erkeklere göre kendileri için önemli olan bir işi başkalarının öğrenmesinde gizliliği daha çok önemseddiği söylenebilir.

"Satın aldığım şeyleri geri vermekten sıkılırım, "Biri benim hakkımda yanlış ve kötü şeyler söylerse, hemen o kişiyle konuşurum"

soruları ile okul öncesi öğretmen adaylarının aile tipleri arasında anlamlı farklılık bulunmuş, çekirdek aileden gelen öğretmen adayları sorulardan daha yüksek puan almıştır.

Okul öncesi öğretmen adaylarının yaşları küçük olanlar ile alt sınıfta bulunanların yaşı büyük olanlara ve daha üst sınıfta olanlara göre “senin durumundaki herkes gibi ben de yükselmek için çabalarım” sorusundan aldıkları puan daha yüksek çıkmıştır. Bu durum yaşı küçük olan ve daha alt sınıflarda olan öğretmen adaylarının yükselmeye daha istekli olduğu ve bunun için çabalamada daha atılgan oldukları söylenebilir.

Aynı soruya öğretmen adayları, ailelerinin aylık geliri düşük olanların verdikleri cevaplar, ailelerinin geliri yüksek olanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelirleri düşük olanların aylık geliri yüksek olanlara göre yükselmek için çabalama konusunda daha atılgan olduğu söylenebilir.

“Duygularımı ifade ederken açık ve samimiyimdir” sorusuna ise alt sınıflarda okuyan öğretmen adaylarının verdikleri cevaplardan aldıkları puan daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuç, alt sınıflarda olan öğretmen adaylarının duygularını daha açık ve samimi bir şekilde ifade etmeye istekli ve atılgan olduğu söylenebilir. “Kuyrukta öne geçen birine yaptığının yanlış olduğunu söylerim” sorusuna alt sınıfta okuyan öğretmen adaylarının verdikleri cevap daha yüksek çıkmıştır. Bu durum, üst sınıflara geçtikçe öğretmen adaylarının doğru olmayan bir davranışı sergileyen bireylere yaptıklarının yanlış olduğunu hatırlatmada daha az atılgan oldukları söylenebilir.

“Benden bir şey yapmam istendiğinde nedenini öğrenmekte ısrar ederim”, “Doğrusunu isterseniz insanlar beni kullanır” sorularına şehirde yetişmiş öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuçların kültürel farklılıklardan ileri geldiği söylenebilir.

Aynı soruya öğretmen adaylarının verdikleri cevaplarda, babalarının eğitim durumları düştükçe cevap verenlerin puanı daha yüksek olduğu görülmüştür. İlkokul, ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans mezunu olma durumlarına göre, babalarının eğitim düzeyi düştükçe çocuklarını yetiştirme tutumlarına bağlı olarak çocuklarının daha az kendine güvenen bireyler olabileceği, kendilerinin kullanıldıkları düşünebilecekleri söylenebilir.

“Karşıt cinsten çekici birine ne söyleyeceğimi çoğu kez bilmem” sorusuna aileleri ortalama düzeyde geliri olan öğretmen adaylarının verdikleri cevap aileleri yüksek gelirli olanlara göre verdikleri cevap daha yüksek çıkmıştır. Ailelerinin aylık geliri ortalama düzeyde olan öğretmen adaylarının sosyo-kültürel durumuna göre karşı cinsten biriyle iletişim kurmada aylık geliri yüksek olanlara göre daha az atılgan olduğu söylenebilir. “Bir tartışma sırasında kızdığım, hırslandığım belli olacak diye korkarım” sorusuna ailelerinin geliri orta düzeyde olanların verdikleri cevap daha yüksek çıkmıştır. Okul öncesi öğretmen adaylarından ailesinin aylık geliri orta düzeyde olanların yüksek olanlara göre kızdığı ve hırslandığı

zaman duygularını ifade etmede daha kapalı olduğu ve atılgan olmadığı söylenebilir. Araştırmadan çıkan sonuçlara göre;

1-Bu konudaki araştırmalar diğer öğretim kademelerinde de yapılabilir. Ayrıca bölümler arasında karşılaştırmalı araştırmalarla çalışmalar desteklenebilir.

2-Öğretmen adaylarının atılganlıklarını pekiştirecek becerileri kazanmaları için yarım günlük iş, sosyal aktiviteler, sosyal etkileşimi artıracak eğitici program ve etkinlikler düzenlenebilir.

3-Maddi gelir desteği az olanların sorulara verdikleri cevaplarda daha yükselmeye daha istekli ve çabalı oldukları görüldüğünden gerek kendilerini geliştirmelerini sağlayan gerekse maddi gelir sağlayan yarım günlük işler, ücretli staj programları, burs vb. gibi olanaklar sağlanabilir.

Kaynakça

- Acar, N. V. (2003). *PDR'de Yirmibeş Yıl*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Alberti, R and Emmons M. (Eds.). (1976). *Your perfect right*. San Louis Obispo Impact.
- Alberti, R and Emmons M.(2002), *Atılganlık* (Çeviren: Serap Katlan), HYB Yayıncılık, Ankara.
- Akkaya, N. (2009), Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (25), s.35-42
- Akıncı, T. (1999), Yurtdışı Yaşantısı Geçiren ve Geçirmeyen Gençlerin Atılganlık
- Puanlarının Karşılaştırılması, Marmara Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Baltaş, A. ve Baltas, Z. (1986). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. Remzi Kitabevi.İstanbul.
- Bingöl G., Yılmaz, T., Dalaklı, F., Topal, Ö., Şeker, H. , Özmen, Ç. "Amasya Üniversitesi Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" http://www.universite-toplum.org/pdf/pdf_UT_382.pdf (20.03.2010)
- Can, G. (2005). *Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik*. Ankara: 6. Baskı PegemA Yayıncılık.Ankara
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi

- Çeliköz, N. (2003). “Bir Meslek Olarak Öğretmenlik Ve Etiği” (Ed.) M. Çağatay Özdemir, *Öğretmen Adaylarının Genel Öğretmenlik Davranışları Açısından Kendilerine Yönelik Yeterlilik Alguları*, Asil Yayıncılık, Ankara, ss:348-352
- Gökalan, Z., B.(2000), İlköğretim Okulu Öğrencilerinin (12-14 Yaş) Benlik Tasarımı, Atılganlık ve Kendini Açma Puanlarıyla Akademik Başarıları Arasındaki İlişkisi, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- İnceoğlu D ve Aytar G. (1987), Bir Grup Ergende Atılgan Davranış Düzeyi Araştırması, *Psikoloji Dergisi*, Cilt:6, (21) , 23-24.
- Örgün, S. (2000), Anne-Baba Tutumları İle 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları Ve Atılganlıkları Arasındaki İlişkisi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Rubinton, N. (1980). Instruction in Career Decision Making and Decision-Making Styles, *Journal of Counseling Psychology*, Sayı 27, 581-588
- Uğur, G. (1996), Üniversite Öğrencilerinde Atılganlık ile Beden Algısı İlişkisi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Uşaklı, H. (2006). Drama Temelli Grup Rehberliğinin İlköğretim 5.sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri, Atılganlık Düzeyi ve Benlik Saygısına Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış doktora tezi, İzmir.
- Uğurluoğlu, M., Y.(1996), Lise Öğrencilerinde Özsaygı Düzeyi İle Atılgan Kişilik Özelliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon
- Pehlivan Baykara, Kevser. (2008), Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyo-kültürel Özellikleri ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Üzerine Bir Çalışma, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (4) 2, s. 151-168.
- Pheleps S. and Austin N. (1997). Atılgan Kadın, HYB Yayıncılık, Ankara
- Tataker, T. (2003). Ergenlerin Atılganlık Düzeyi ile Ruhsal Sorunları Arasındaki İlişkinin Araştırılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Tekin, S. Kapancı, İ. (2010), Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarının Atılganlık Durumlarına Etkisi, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8 (1) s.51-66

Voltan, N. (1981), Rathus Atılganlık Envanterinin Hacettepe Üniversitesi Öğrencilerine Uygulanması ve Elde Edilen Bulgular, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 4, 72–75.

Voltan, A. (1980). Grupla Atılganlık Eğitiminin Bireyin Atılganlık Düzeyine Etkisi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara.

Yörüköğlü A. (1998). *Gençlik Çağı*. Özgür Yayınları, İstanbul.